

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 листопада 2023 року

Київ 2023

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 листопада 2023 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 290 с.

Видання містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the IV International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 11 від 23 листопада 2023 р.)

ISBN 978-617-8171-09-4

© Інститут землекористування НААН України, 2023
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2023

Марку В.Ф.

студент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Бутенко Є.В.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ ТА ЯКОСТІ ГРУНТІВ

Земля – чи не найбільше багатство будь-якої країни, яке, проте, потребує і неабиякого піклування та захисту. Останнім часом ґрунти нашої держави зазнали значної деградації в процесі їх використання, і пов'язано це не тільки із сільськогосподарським виробництвом. Виною тут і розвідка та видобування корисних копалин; використання у військовій галузі, будівництві; експлуатація ґрунтів у міському господарстві. А серед наслідків – підтоплення, затоплення, зсуви, провали, селі і багато інших неприємностей. Контролювати продуктивний шар ґрунтів більш ніж важливо: це завдання якраз і стоїть перед службою моніторингу ґрунтів, яка, на жаль, ще не сформована.

Земельні ресурси є одним з найважливіших багатств будь-якої країни. Раціональне використання та охорона земель неможливі без проведення постійного моніторингу їх стану та якості ґрунтів.

Сучасний стан використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість земельних ресурсів. Надмірна розораність земель (53,8 % земельного

фонду нашої держави), у тому числі на схилах, призвела до порушення екологічного співвідношення земель [8]. В Україні понад 800 тис. гектарів деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель підлягають консервації, 141 тис. гектарів порушених земель потребують рекультивациі, 253 тис. гектарів малопродуктивних угідь – поліпшення.

Моніторинг земель та якості ґрунтів є критично важливим завданням для забезпечення сталого розвитку та збереження природних ресурсів. Якість ґрунту має прямий вплив на сільське господарство, екологічну безпеку, біорізноманіття та людське здоров'я.

Одним із завдань проведення моніторингу та охорони земель є проведення технічної, інформаційної та аналітичної роботи, де є місце у застосуванні необхідних технічних засобів контролю і відслідковування якісного стану земель. Такі засоби передбачають також взяття важливих проб і здійснення ґрунтових геоботанічних обстежень, досліджень, аналізів, спостереження та вимірів хімічного й, відповідно, біологічного складу ґрунтів та їх фізичного стану. Також сюди відноситься оцінювання й аналіз стану земель і уже на такій базі вироблення прогнозів прояву основних негативних процесів на землях, що відносяться до різних категорій, у найближчій та віддаленій перспективі. До завдань ми можемо віднести ще й виявленням випадків, коли земельні ресурси використовуються не за цільовим призначенням, тобто не відповідно до дозволеного використання, адже це особливо погіршує якість земель і, звісно, показують загальну екологічну ситуацію. При виникненні проблеми у науково-виробничій сфері створюються в необхідній кількості мережі перевірки стану ґрунтів, які враховують інші компоненти природних ресурсів, дотримуючись відповідно законодавства та приписів, які діють зараз в Україні.

Метою моніторингу земель є спостереження за процесами, що відбуваються у ґрунтовому покриві під впливом природних та антропогенних факторів. Він дозволяє своєчасно виявити негативні зміни та вжити заходів для їх усунення і запобігання.

Важливість моніторингу земель та якості ґрунтів полягає в:

- збереженні ґрунтових ресурсів, ґрунти є одним з найцінніших природних ресурсів, необхідних для сільського господарства, виробництва харчових продуктів та забезпечення життєдіяльності людей. Моніторинг дозволяє вчасно виявляти деградацію ґрунтів, ерозію та інші негативні процеси, що загрожують цим ресурсам.

- екологічна безпека, тобто якість ґрунту має прямий вплив на екологічну безпеку. Забруднені або засмічені ґрунти можуть негативно впливати на якість повітря, води та рослинний світ. Моніторинг допомагає виявити джерела забруднення та вжити необхідних заходів для їх усунення.

- сільське господарство, якість ґрунту має безпосередній вплив на врожайність та якість сільськогосподарських культур. Моніторинг дозволяє

вчасно виявляти негативні зміни в ґрунті, такі як засолення, кислотність або вміст шкідливих хімічних речовин, та вживати заходів для їх корекції.

– якість продукції, якість сільськогосподарської продукції, такої як зерно, овочі та фрукти, визначається якістю ґрунту. Моніторинг допомагає визначити рівень поживних речовин, забруднювачів та інших факторів, що впливають на якість продукції.

– кліматичні зміни, зміни клімату можуть вплинути на якість та родючість ґрунтів. Моніторинг допомагає виявити зміни та адаптувати сільське господарство до нових умов.

В Україні, законодавчий контекст для моніторингу земель та якості ґрунту регулюється різними законами та нормативними актами. Один із ключових законів, який стосується земель та їх використання, – "Закон України про землеустрій" (№ 2768-ХІІ від 23.09.1992). Цей закон визначає правовий порядок розпорядження земельними ділянками, а також надає правила для їхнього оцінювання та використання.

Окремий акт, який регулює моніторинг та збереження якості ґрунту в Україні, — "Закон України про охорону ґрунтів" (№ 594-VIII від 02.07.2015). Цей закон визначає правила для оцінки, моніторингу та захисту ґрунтів як важливого компонента природного середовища. Він встановлює зобов'язання щодо підтримання та покращення якості ґрунтів, а також обов'язки власників та користувачів землі щодо її збереження.

Отже, на мою думку, належний моніторинг земельних ресурсів та якості ґрунтів має стати одним з пріоритетів державної політики України у сфері охорони довкілля та забезпечення продовольчої безпеки. Адже саме від родючості українських чорноземів залежить ефективність сільського господарства та можливості країни годувати власних громадян.

На жаль, на сьогодні моніторинг земель все ще не набув системного характеру, а його результати часто ігноруються при плануванні землекористування та видачі дозволів на будівництво чи видобувну діяльність. Це загрожує подальшою деградацією ґрунтів. Тому, потрібно розробити комплексну програму моніторингу на національному рівні, створити відповідні лабораторії та центри, залучити кваліфікованих фахівців. Лише тоді моніторинг стане дієвим інструментом охорони земель та підвищення їх родючості.

Результати моніторингу мають слугувати основою для прийняття науково обґрунтованих рішень в сфері регулювання земельних відносин, планування використання земель, заходів щодо охорони ґрунтів. Тільки комплексний підхід до організації моніторингу дозволить забезпечити сталий розвиток та раціональне використання земельних ресурсів України.

Список використаних джерел

1. Бутенко Є. В. Моніторинг контурно-меліоративних заходів: Сучасний стан та ефективність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/5518/1/1.2013.pdf>
2. Бутенко Є. В., Харитоненко Р. А. Оцінка економічних втрат, спричинених розвитком ерозійних процесів, на основі даних моніторингу земель. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. 2013. № 20 (2). С. 58–64.
3. Закон України "Про землеустрій" від 23.09.1992 № 2768-XII.
4. Закон України "Про охорону земель" від 19.06.2003 № 962-IV.
5. Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991 № 1264-XII.
6. Закон України "Про охорону ґрунтів" від 02.07.2015 № 594-VIII.
7. Постанова КМУ "Про затвердження Положення про моніторинг земель" від 20.08.1993 № 661.
8. Трегобчук В.М. Моніторинг ґрунтів: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2005. 164 с.
9. Медведєв В.В. Моніторинг ґрунтів: підручник. Харків: ХНАУ, 2011. 424 с.

Some provisions of land and soil quality monitoring

Abstract. Land is perhaps the greatest asset of any country, but it requires significant care and protection. Recently, the soils in our country have suffered substantial degradation due to various factors, not only related to agriculture. The blame also lies with exploration and extraction of natural resources, military activities, construction, and urban development. The consequences of such activities include flooding, landslides, subsidence, and many other issues. Monitoring the productive soil layer is of utmost importance, and this task is precisely what the soil monitoring service aims to address, although it has not yet been fully established.